

PODPORA KONŠTRUKTÍVNYCH ZÁUJMOV DETÍ VIRTUÁLNOU KOMUNIKÁCIOU

¹ Sudolská Miloslava, ² Nezník Peter

¹ Katedra informatiky Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Tajovského 40, 974 01 B. Bystrica, SR

² Katedra filozofie a dejín filozofie Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Petzvalova 4, 040 01 Košice, SR,

Resumé

V súčasnom svete elektronických médií mladá generácia nadobúda vedomosti nielen v školskom prostredí, ale aj pomocou dostupných informačných a komunikačných zdrojov. Spoločnosť reaguje na túto skutočnosť, čoho dôkazom sú aktivity v kurikulárnej prestavbe vzdelávania. Autori chcú poukázať na skutočnosť, že zmeny vo vzdelávaní žiakov a študentov stredných škôl budú oveľa efektívnejšie, ak sa im ponúknu nové príležitosti prezentácie osobnosti a ak nastanú radikálne zmeny v pregraduálnej výchove mladých učiteľov.

Abstract

In the knowledge society young generation takes knowledge not only in the school but also by the available information and communication resources. The society is responding to this fact, as the curricular activities of education. The authors wish to point out that changes in the education of students and high school students will be much more effective if they are offered new opportunities for the presentation of personality, and if there are radical changes in the undergraduate education of young teachers.

Každý z nás má svoje malé tajomstvá, túžby, či hriechy. Máme ich my dospelí, (či sme ešte mladí alebo aj starí, ľudia akejkoľvek doby, profesie, či orientácie) a majú ich aj naše deti. Jedným z našich tajomstiev je potešenie, ktoré nám prinášajú chvíle prežité v ich spoločnosti, sú to deti, ktoré sa s nami skamarátili ešte kedysi dávno, keď si veselo pobehovali a šantili v materskej škôlke.

Odvtedy už pretieklo veľa vody, uplynuli mnohé dni, v ktorých prežívali svoje veľké radosti a žiaľ. Dnes sú to už „veľkí“ školáci, zmenili sa ich záľuby, majú nových priateľov, iné starosti. S nostalgiou spomíname na chvíle, keď sme si otvorili dvierka k detskej náklonnosti pomocou jednoduchých vecí – pri hre, čítaní rozprávok a príbehov, bezstarostnej zábave, prechádzke, či spoločnom výlete, ale aj prostredníctvom hračiek a detských hier. Mali sme ich srdiečka otvorené a s radosťou prijímali naše rady, poučali sa z našich skúseností, učili sa to, čo sme pre nich pripravili. Nie je príliš vzdialený čas, keď v materskej škôlke sa v tichosti zahĺbili do obľúbenej knižky *Najkrajšie bájky* Jeana de La Fontaina, či tešili sa z bájak Ezopových. A my sme sa tešili spolu s nimi. Keď prišli do školy, pripravili sme im hravé čítanie obľúbených kníh, aby si kreslili a vymýšľali obrázky k prečítaným príbehom. Radi súťažili a vzájomne sa učili – medzi sebou, ale aj od nás starších. Našou snahou bolo vytvoriť im *bezpečný* priestor na hranie po internetových diaľniciach, aby nezapadli na serveroch, kde ich postmoderní duchovní otcovia superhier učia násiliu a zabíjaniu.

Ako je tomu dnes? Musíme sa priznať, že aj im učaril *technický obraz* a blikajúce svetlo obrazovky. Za kratší koniec ťahá písané a hovorené *slovo*. Veríme však, že nie na dlhú dobu. Teší ich aj skutočný pohyb, skutočný šport, nie iba ten chlad obrazovky a možnosť donekonečna meniť svoju identitu. Skutočne je to pohyb idúci smerom k zlej nekonečnosti, ako by sa vyjadril Hegel, klasik *moderny*. *Nekonečno* túžob, vášní a dráždidiel...

Moderná doba, vďaka elektronickým médiám, nám umožňuje pomerne „jednoduchým“ spôsobom spoznávať prísne zákonitosti prírody, oboznamovať sa s vedeckými objavmi, ale aj s tajomstvami každodenného života. Pred nami sa otvárajú nové svety plné tajomných zákutí, poskytujúce nám potešenie z poznania, možnosť zábavy, približujúce studený svet elektronických hier, ale aj svet plný nástrah. Jeho vplyvom sa postupne meníme v dobrom, ale aj v zlom. Menia sa aj naše deti! Nestrácajú schopnosť hrať sa, objavovať nové, ale ich svet je podstatne iný, ako ten, v ktorom sme vyrastali. Hubík nás vo svojich skúmaníach upozorňuje, že na scéne je nový fenomén – homo ludens electricus, „... z človeka sa vďaka vynálezu technického obrazu a jeho výrobcu, technického aparátu, stáva niečo nového – homo ludens, ktorý venuje stále viac času a energie novej hre...“ (Hubík, 2007, s. 22). Vplyvom týchto faktorov je pre nás dospelých čoraz ťažšie zaujať pozornosť dorastajúceho dieťaťa, žiaka či študenta. Akosi sa od nás vzdáľuje a stráca, čoraz častejšie „prežíva svoj život“ vo virtuálnom svete elektronických médií, v ktorom nie vždy sú dodržané pravidlá reálneho života, ktorý má skreslené základné zákonitosti reality, ale ktorý mu poskytuje omnoho viac zábavy a potešenia... Priznajme si, že ho vie osloviť oveľa pesterjšie ako my. Avšak "natláča" sa nám otázka, či to vie spraviť aj rovnako zodpovedne? V podstate je taký ako my v jeho veku, aj on chce byť čo najskôr dospelý, aj on sa chce zaradiť do spoločnosti a jeho hry sa čoraz viac približujú skutočnosti. Ktorej? Tej reálnej alebo tej, s ktorou sa stretáva vo virtuálnom svete?

V našej mladej generácii sa postupne formujú, dve veľké skupiny. Jedna z nich je „konzumná“ – berie život tak, ako prichádza a uprednostňuje hry a zábavu, tá druhá „nasáva“ všetky dostupné informácie s cieľom dosiahnuť čo najvyššie méty, zobrať si zo života všetko, čo poskytuje a vypracovať sa na excelentného člena spoločnosti.

V rámci projektu *Brána vedy otvorená* sme mali možnosť stretávať sa s nadanými študentmi, ktorí sú už v určitých oblastiach takmer odborníci, ktorí požadujú čo najviac informácií, majú veľké nároky na učiteľa a spoločnosť, ktorá ich obklopuje. My, vysokoškolskí učitelia, sme chodili medzi nich a snažili sa im predstaviť nové pokroky vo vede a výskume. S prekvapením sme zistili, že stretávame mladých odborníkov, požadujúcich od nás poznatky, o ktorých sme si mysleli, že patria do prostredia vysokých škôl.

Z pozície učiteľa je omnoho ťažšie osloviť a zaujať tú druhú skupinu študentov, pretože ich vnímanie reality, ich stupnica hodnôt, ako aj spôsob komunikácie je značne ovplyvnený skreslenými pravidlami virtuálneho sveta. Táto mládež, na jednej strane očakáva dynamické prezentácie plné pohybu, farieb a zvukov, na druhej strane sa "úspešne bráni" každému pokusu ovplyvniť ich správanie, vychovávať ich, či dokonca žiadať od nich samostatnú prácu a myslenie podľa vopred určených pravidiel. Napriek tomu obidve skupiny očakávajú od nás aj ľudsky preteplené slovo a záujem o ich problémy a otázky, ktoré ich zamestnávajú. S ľútosťou musíme konštatovať, že nemajú vždy vhodného partnera na rozhovor. Milan Machovec múdro poznamenal, že „dialóg je možný iba tam, kde sú nejaké *bytostné* «trece plochy» spoločné“ (Machovec, 2002, s. 97). Sme učitelia, ale niekedy aj škola má bližšie k úradu, ako ku komenského škole ako *tvorivej* dielni. „Človek má totiž určitú *vnútornú potrebu* rastu, t. j. «sebaprekonávaní», ale úrad má tendenciu k «uzatvoreniu» t. j. «sebauchovaniu». Preto zmyslom humanizmu musí byť, aby – zmizli «úrady» tohto typu“ (Machovec, 2002, s. 101).

Všetci podvedome cítime, že škola, a v niektorých prípadoch aj spôsob výchovy samotných rodičov, musia prejsť zmenami. Súčasný mladý človek už nečaká, kým ho „poučíme“ ale hľadá si odpovede na svoje otázky vo svojom okolí, najčastejšie vo virtuálnom svete elektronických médií. Vzdeláva sa tak trochu ináč, ako sme mu to my dospelí naprogramovali. Intuitívne cíti, že reálny svet a svet školy je odlišný a že mnoho vedomostí a zručností, ktoré potrebuje v reálnom svete, musí získavať aj mimo priestorov školy, v rámci svojho voľného času. Je na nás, aby sme hľadali vhodné cesty tak, aby nám dovolil vstúpiť

do jeho sveta, a aby sme mohli tak trochu ovplyvniť jeho rozvoj, jeho spôsoby a jeho hodnoty.

Jednou z viditeľných odlišností reality a školského sveta je umelé vytvorenie „hraníc“ medzi jednotlivými učebnými predmetmi. V prvej triede vezmeme žiacka z jeho sveta, rozdelíme mu ho na chémiu, prírodopis, fyziku, matematiku, slovenčinu, výtvarnú či telesnú výchovu, a úporne sa snažíme, aby získal v týchto oblastiach čo najviac vedomostí. Potom ho pošleme opäť do reálneho sveta a čudujeme sa, že sa v ňom ťažko orientuje, že si s námahou hľadá svoje miesto a zriedkakedy využíva vedomosti, ktoré sme mu dali. Podstata tohto problému je v tom, že ten svet sa „zabudol rozdeliť“ na vedné oblasti, že tieto sa v ňom vzájomne prelínajú, integrujú a spoločne vytvárajú rozmanitý svet okolo nás.

Tento nedostatok vzdelávacieho systému sa v našej školskej reforme snažíme prekonať, avšak reforma sa musí začínať už v pregraduálnej výchove mladých učiteľov. Vzdelanie je vlastne príprava pre život. Učíme našich budúcich učiteľov pripraviť dieťa do života alebo ho učíme „nabiť“ žiaka či študenta vedomosťami? Arendtová správne podotýka: „Ale nezabúdajme, učíme ich pre život, ten, ktorý im príde žiť v budúcnosti, v ktorej nežil ani jeden z nás, terajších pedagógov“ (H. Arendtová). Často sa tvárime, na základe náplne našej pracovnej činnosti, ako keby sme mali všetku múdrosť v malíčku a stačí iba všetko vytiahnuť ako zajaca z klobúka, či eso z rukáva... Nie je to vôbec tak jednoduché. Zamyslime sa spoločne, či pripravujeme budúceho učiteľa tak, aby vedel osloviť všetky deti, či aspoň tie, ktoré majú záujem a chuť plávať proti prúdu? Masovosť, davovosť, či stádovitosť sa stala a stáva aj naďalej skutočnosťou, ako sa veľmi expresívne vyjadril na sklonku 19. storočia jeden z prorokov postmodernity F. Nietzsche. Bude si vedieť v tomto *labyrinte sveta* mladý učiteľ poradiť s nadanými študentmi, ale aj osloviť tú druhú skupinu, ktorá by chcela iba vegetovať a cudzopasiť na hotových výsledkoch (veď či nie je príjemné žiť ako komár, vysávajúci ako krv *dobro* cudzích mozol'ov)?

Práve v oblasti prípravy učiteľov vidíme veľké rezervy. Tým, že sme rozdelili predmety na humanitné a prírodovedné, ale aj tým, že učiteľa vzdelávame len v predmetoch, ktoré bude učiť, sme vytvorili priepasť medzi základnými kompetenciami a zručnosťami, ktoré potrebuje moderný človek v každodennom živote. Nemyslíme si, že nie je potrebné dať mládeži vzdelanie v jednotlivých predmetoch osobitne, ale sme presvedčení, že v určitom momente by sme mali tieto predmety postupe integrovať. Dôkazom nášho tvrdenia je skutočnosť, že ťažko hľadáme vhodný priestor vo vzdelávaní pre interdisciplinárne oblasti, akými sú napríklad environmentálna výchova či ekológia. Mlčky ignorujeme aj využívanie geografických informačných systémov a ich analytických funkcií, napriek tomu, že vplyvom rozvoja GSP prístrojov sa tieto prvky dostávajú každodenného do života našej mladej generácie. V pregraduálnej výchove nemáme priestor pre rozvoj učiteľa tak, aby sa naučil byť kamarátom, priateľom, starším bratom, vnímať problémy svojich študentov a pomôcť im ich riešiť. Na druhej strane predmetom ako matematika, fyzika či a teoretická informatika zas „berieme“ ich miesto v reálnom svete a vytvárame z nich akademické učebné predmety.

Tieto „nedostatky“ v príprave učiteľov sa snažíme na FPV UMB zmeniť prirodzeným spôsobom. Rozhodli sme zriadiť „didaktickú“ učebňu, ktorej úlohou bude čiastočne zmierňovať bariéry medzi predmetmi. Tu sa budú stretávať študenti všetkých učebných programov v rámci hodín venovaných odborovým didaktikám. Chceme, aby sa tak, ako učители v zborovni, vzájomne stretávali a vymieňali si svoje skúsenosti. Vytvoríme učebňu vybavenú technológiami, s ktorými sa učiteľ stretáva v modernej škole a dáme priestor každému z odborov, aby prezentoval svoje práce. Pomocou násteniek a vitrín budú študenti prezentovať to najzaujímavejšie a to „najlepšie“, čo na ich praktických hodinách vzniklo, čím v podstate budú informovať ostatných o svojich aktivitách. Predpokladáme, že postupne vzniknú interdisciplinárne práce, ktoré budú vytvárať študenti rozličných vedných odborov ako svoje ročníkové projekty. Takouto „vizuálnou“ komunikáciou vytvoríme priestor pre

prirodzenú integráciu vzdelávacích predmetov a naši učitelia budú lepšie pripravení vstúpiť do samotného vzdelávacieho procesu.

Uvedomujeme si, že mladá generácia už nečaká, kým jej predostrieme nové poznatky. V oblasti, ktorá ju zaujíma, si hľadá poznatky nielen mimo domáceho prostredia, ale aj mimo školy. V živote je mnoho oblastí, ktoré nie sú v škole „hodnotené“. Voláme po tvorivosti, ale skutočná *tvorivosť* našich detí nám spôsobuje nemalé problémy. Máme odborníkov v modelárstve, v kresbe, v písaní príbehov, v turistike aj v spoznávaní samotnej prírody. Kde v škole ich vieme ohodnotiť? Kde im vieme dať „jednotku“, tak ako žiakovi či študentovi, ktorí sa naučili naše definície, ktorý vypočítal ťažký príklad alebo žiakovi, ktorý správne urobil testy? Uvedomujeme si, že čas vyhradený pre školu a vzdelávanie nie je možné „nafúknuť“. Na druhej strane, aj tieto zručnosti patria do života a naša mládež právom chce byť aj v tejto oblasti oceňovaná, chce dostať svoj priestor, v ktorom by mohla prezentovať svoje úspechy a pocity, ale aj priestor, v ktorom by mohla spolu s nami riešiť svoje problémy. Chceme napomôcť učiteľom, ale aj našim deťom, aby našli priestor aj pre prezentáciu týchto vedomostí a zručností. V týchto dňoch sme aktivovali virtuálny priestor, v ktorom môžu deti, študenti ale aj učitelia spolu s deťmi prezentovať to, čo sa im „nezmestí“ do vyučovania. Vytvorili sme detské noviny, ktorých úlohou bude dať deťom a mládeži priestor pre prezentáciu svojich úspechov v reálnom svete.

Študenti na technických a prírodovedeckých fakultách sú hladní po ľudsky znejúcom slove. Spracovávajú samé projekty, zadania, merania a protokoly. Zmysel a poslanie mnohého, čo má svoj pôvod a korene v dávnej minulosti pre prílišnú špecializáciu, dôraz na aktualitu a novosť, ani netušia. Potom nečudo, že radi chodia na prednášky a semináre z filozofie, či dejín filozofie, pretože *iba* tu môžu diskutovať o fundácii svojich vedeckých odborov v niečom, čo je za regiónom (Husserl) ich skúmania. Dnes úzko odborné profilovanie študenta bez presahov do oblasti filozofie a ďalších disciplín je viac ako škodlivé. Univerzita by mala poskytnúť študentovi viac, ako môže poskytnúť ústav jeho materskej fakulty. Dialóg medzi študentmi jednotlivých odborností musí viesť k otázkam nás všetkých, našej prítomnosti a budúcnosti, čo je nemysliteľné bez pochopenia našej minulosti... Aj túto úlohu by chceli obsiahnuť naše noviny. Osobnosti našej vedeckej, ale aj kultúrnej scény, nie však mediálne celebrity, by mohli poodhaliť kúsok svojho vnútra pre mladé očka, ktoré sú vďačným divákom a poslucháčom. Možno práve oni majú, ako sa vyjadril Heidegger „uši za ušami“, aby začuli hlas z blízkeho ďaleka, cez ktorý prehovára a prihovára sa nám pravda...

Príspevok vznikol ako súčasť projektov: *Heidegger a dejiny filozofie* - projekt VEGA 1/0650/08
Brána vedy otvorená - projekt APVV na základe výzvy APVV LPP-0028-06, 2006 – 2009

Literatúra

HUBÍK, S.: Pán a rab v novém kontextu. In: Leško, V.; Plašienková, Z. (eds.): *Hegelova Fenomenológia ducha a súčasnosť*. Košice: Filozofická fakulta UPJŠ Košice, 2008. ISBN 978-80-7097-709-5. s. 75 - 92

MACHOVEC, M. *Smysl lidské existence*. Praha: Akropolis, 2002. ISBN: 80-7304-016-6

HEIDEGGER, M.: *Platon Lehre von der Wahrheit*. Frankfurt am Main: Klostermann, Vittorio 1997. ISBN: 3465029186

HEIDEGGER, M. 1986: *Platons Lehre von der Wahrheit*. In: *History of Philosophy Yearbook '86*. (Editor.: N. Motroshilova). Moskva: Nauka. IB №.: 35774

ARENDTOVÁ, H. *Mezi minulostí a budoucností*. Praha. 2002 ISBN: 80-85959-92-5